

Románia alkotmányai

I. Demokratikus alkotmányok

Az 1866-os alkotmány

- Cuza lemondása és új uralkodó, Hohenzollern Károly, sürgette egy új *alaptörvény* (= *alkotmány*) kidolgozását

- az alkotmányt egy Alkotmányozó Nemzetgyűlés dolgozta ki, amelyet 1866 áprilisában választottak
- az alkotmány az 1831-es belga alkotmány, a korszak legliberálisabb alkotmányának mintájára íródott

Jellemzői: - első román alkotmány, a nagyhatalmak jóváhagyása nélkül volt kihirdetve, liberális jellegű, nemzeti szuverenitás, hatalmi ágak szétválasztása, miniszteri felelősség, államforma: örökletes királyság (=monarchia), cenzusos választói jog, **állampolgári jogok és szabadságok** (lelkiismeret szabadsága, tanuláshoz való jog, sajtószabadság, társuláshoz és gyülekezéshez való jog)

- az állampolgári jogok azonosak az 1789-es Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában foglaltakkal
- az állampolgárság megszerzését feltételekhez kötötte (tulajdonlás, iskolázottság, kereszténység – 7. cikkely, amelyet 1879-ben módosították, de nem törölték el, mivel a nem keresztény alattvalók állampolgárságának megítélését egyéni elbírálástól tették függővé)

A hatalmi ágak szétválasztása:

a. Végrehajtó hatalom: király és kormány

- a királynak széleskörű előjogokat biztosít az alkotmány: minisztereket nevez ki és ment fel, kegyelmi jog, kinevezi és elfogadja az összes állami funkciót, pénzt bocsát ki, vezeti a hadsereget, összehívja, feloszlatja a parlamentet, békét köt vagy háborút indít, abszolút vétőjoggal rendelkezik, érdemeket oszt.

- a kormány az uralkodó mellett a végrehajtó hatalom képviselője, törvénytervezet javasol

b. Törvényhozó hatalom: parlament (kétkamarás: szenátus és képviselőház)

- a parlamentnek törvénykezdeményezési és felfüggesztési joga van, kérelmi joggal rendelkezik, támogathatta vagy megvonhatta bizalmát a kormánytól, a képviselőház fogadta el a költségvetést

c. Bírói hatalom:

- fő intézmény: a Legfelső Semmítőszék (Înalta Curte de Casație), léteztek: Ítélszékek (Curți de Judecată), bíróságok (Tribunale), a bírók elmozdíthatatlanok

- az alkotmány *jelentősége:* működőképes keretet biztosított a modern román állam intézményeinek működéséhez, külpolitikai téren a függetlenség megnyilvánulási formájaként tekintették, előírta az uralkodó örökletességi jogát, valamint a szuverén uralkodó hatáskörét

Az 1923-as alkotmány

- az I. világháború után létrejött Nagy-Románia, amely új területi, népességi, társadalmi és gazdasági kereteket teremtett, ezért szükséges volt egy új alkotmány bevezetése

- az 1923-as alkotmány **jellemzői:** liberális többségű parlament szavazta meg, az előírt politikai rendszer: alkotmányos monarchia, népszuverenitás elve: Románia egységes és oszthatatlan nemzeti állam, a hatalom a nép kezében van

A hatalmi ágak szétválasztása:

a. Végrehajtó hatalom: a király és a kormány → a király: kinevezi a kormányfőt, joga van szabályzatot létrehozni a törvények alkalmazására, ő a hadsereg vezére, pénzt bocsát ki, érdemeket és katonai rangokat oszt, a királyi iratokat miniszteri ellenjegyzéssel kell ellátni, amnesztia és kegyelmi jog

b. Törvényhozó hatalom: király és parlament → a parlamentet általános választójoggal választják, a kisebbségek képviselve vannak a parlamentben, a királynak és a parlamentnek törvény kezdeményezési joguk van, a törvények életbe lépéséhez szükség volt mindkét intézmény beleegyezésére

c. Bírói hatalom: Legfelső Semmítőszék = a legfelső bírói intézmény, a törvények alkotmányosságáról is nyilatkozhat, a bírók elmozdíthatatlanok

- **a tulajdonnak** társadalmi szerepe van, megengedett a kisajátítás a köz érdekében, az állam érdekei előnyt élveznek bizonyos esetekben az egyéni érdekekkel szemben, de a tulajdonhoz való jog biztosítva van

- demokratikus jogok és szabadságok előírása: törvény előtti egyenlőség, munka, lelkiismeret, oktatás szabadsága, sajtószabadság, egyéni szabadságok biztosítása

- az alkotmány jelentősége: az akkori Románia történetének legelőrehaladottabb alkotmánya, biztosította a demokratikus rendszer működését Romániában

Az 1991-es alkotmány

- a kommunista rendszer összeomlása, valamint a demokráciához való visszatérés szükségessé tette egy új alkotmány kidolgozását, ezt az Alkotmányozó Nemzetgyűlés fogadta el, 2003-ban módosították

- ötvözi a demokratikus alapjogokat az európai értékekkel

Jellemzői: a román állam szuverén és független, egységes és oszthatatlan nemzeti állam, államformája: *köztársaság*, a román állam békés kapcsolatokat tart fenn minden állammal, *népszuverenitás elve*

- hatalmi ágak szétválasztása: a kétkamarás parlament az ország törvényhozó hatalma, a kisebbségek jogainak elismerése

- törvény kezdeményezési joga a kormánynak, képviselőknek és a szenátoroknak van, a parlament által elfogadott törvényeket az ország elnöke hirdeti ki

- az elnök figyeli az alkotmány betartását, valamint a közhatalmások működését, közbenjárási szerepe van a hatalmi ágak között, valamint az állam és a társadalom között

- a kormány – a parlament által elfogadott programjának megfelelően – biztosítja az ország bel- és külpolitikájának, valamint a helyi közigazgatás működését

- a bírói hatalmat a bírói hatóságot gyakorolják, legfontosabb: Legfelső Törvényszék

- az alkotmány által előírt jogok: élethez való jog, biztosítja a fizikai és pszichikai integritáshoz való jogot, halálbüntetés és kínzás tiltása, a személyi szabadság és a személyi biztonság elidegeníthetetlen, szabad közlekedéshez való jog az országban és külföldön, levelezés titkosságának biztosítása, információhoz, tanuláshoz való jog, választói jog 18 éves kortól, társuláshoz és gyülekezéshez való jog

II. Autoritárius és totalitárius alkotmányok

Autoritárius rendszer: az a diktatórikus politikai rendszer, mely nem tűr nyílt ellenzéklet, többé-kevésbé tartózkodik az egyén magánéletébe való avatkozástól.

Totalitárius rendszer: az a diktatórikus politikai rendszer, mely nem tűr ellenzéklet és az egyén magánéletébe is beavatkozik, az egyén gondolkodását ellenőrizni, szabályozni kívánja.

Az 1938-as alkotmány

- II. Károly királyi diktatúrája idején dolgozták ki, a király kiemelt szerepét hangsúlyozta

Jellemzői: - hatalmi ágak kölcsönös ellenőrzésének eltörlése, a törvényhozó hatalmat a király gyakorolja a kétkamarás parlament közvetítésével, a végrehajtó hatalmat szintén a király gyakorolja, a kormány közvetítésével, a kormányt is a király nevezi ki és vonja vissza, nincs politikai felelőssége a parlament előtt, végrehajtó hatalom elsőbbsége a törvényhozó hatalommal szemben, a demokratikus jogok korlátozása

A kommunista alkotmányok

- a kommunizmus idején 3 alkotmány volt:

1. 1948 – miután a királyt elűzték és Románia népköztársaság lett

2. 1952 – az államhatalom teljes alárendelése a pártnömenklatúrának (= a kommunista (párt)állam vezetői, akik egyben pártfunkcionáriusok (a párt vezető tisztségviselői) is voltak)

3. 1965 – vezetőváltás (Gheorghe Gheorghiu Dej helyett Nicolae Ceaușescu)

Jellemzők:

- az 1936-os szovjet alkotmány mintájára készültek, a köztük levő különbségek abból adódnak, ahogyan a párt fokozatosan kiterjesztette az ellenőrzést az egész társadalomra

- a nemzeti szuverenitást és a képviselői rendszert felváltotta a néphatalom fogalma = „városi és falusi dolgozók”, vagyis „a munkásosztály és a dolgozó parasztság” + „az értelmiség és dolgozók egyéb csoportjai, nemzeti különbségek nélkül”

- egypártrendszer volt jellemző: egyedüli párt a Román Munkáspárt (később Román Kommunista Párt)

- csak a RKP állíthat jelölteket a Nagy Nemzetgyűlésbe (= egykamarás parlament) és a néptanácsokba

- a Nemzetgyűlés a pártnak van alárendelve

- látszólag a törvényhozás a legfontosabb hatalmi ág, de valójában a végrehajtó hatalomnak van alárendelve

- a termelőeszközök szocialista tulajdonának védelme, gazdaságtervezés és –szervezés
- fellépés és megtorlás a rendszer ellenségeivel szemben
- a polgári jogok és szabadságjogok olyan mértékben működnek, amennyiben nem mondanak ellent a „dolgozók érdekeinek”